

Nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder

Bediüzzaman Said Nursi

Nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Medeniyet-i hazıra, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir:

Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür.

Hedef-i kastı menfaattir. O ise, şe'ni tezâhumdur.

Hayatta düsturu cidaldır. O ise, şe'ni tenâzudur.

Kitleler mâbeynindeki rabitası, âhari yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe'ni müthiş tesâdümdür.

Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşcî ve arzularını tatmindir. O hevâ ise, insanın mesh-i mânevîsine sebeptir.

Şeriat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise:

Nokta-i istinadı, kuvvete bedel, haktır ki, şe'ni adalet ve tevâzüdür.

Hedefi de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecâzüptür.

Cihetü'l-vahdet de, unsuriyet ve milliyet yerine, rabita-i dinî ve vatanî ve sınıftır ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür.

Hayatta, düstur-u cidal yerine düstur-u teâvündür ki, şe'ni ittihad ve tesanüttür.

Hevâ yerine hüdâdır ki, şe'ni insaniyeten terakki ve ruhen tekâmüldür.

Mevcudiyetimizin hâmisî olan İslâmiyetten elini gevşetme, dört elle sarıl. Yoksa mahvolursun.

Mektubat, 458.

*Evet, Avrupa'nın
medeniyeti
fazilet ve hüda
üstüne tesis
edilmediğinden,
belki heves ve
hevâ, rekabet ve
tahakküm üzerine
bina edildiğinden,
şimdiye kadar
medeniyetin
seyyiatı
hasenatına galebe
edip ihtilâlcî
komitelerle
kurtlaşmış bir
ağaç hükmüne
girdiği
cihetle, Asya
medeniyetinin
galebesine
kuvvetli bir
medar, bir delil
hükmündedir. Ve
az vakitte galebe
edecektir.*

Beşinci kuvvet: İzzet-i İslâmiyedir ki, i'lâ-yı kelimetullahı ilân ediyor. Ve bu zamanda i'lâ-yı kelimetullah, maddeten terakkiye mütevakkıf; medeniyet-i hakikiyeye girmekle i'lâ-yı kelimetullah edilebilir. İzzet-i İslâmiyenin iman ile kat'î verdiği emri, elbette âlem-i İslâm'ın şahs-ı mânevîsi, o kat'î emri istikbalde tam yerine getireceğine şüphe edilmez.

Evet, nasıl ki eski zamanda İslâmiyet'in terakkisi, düşmanın taassubunu parçalamak ve inadını kırmak ve tecavüzatını def etmek, silâhla, kılıçla olmuş. İstikbalde silâh, kılıç yerine hakikî medeniyet ve maddî terakki ve hak ve hakaniyetin mânevî kılıçları düşmanları mağlûp edip dağıtacak.

Biliniz ki, bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyriyatları değil ki, ahmaklar o seyriyatları, o sefahetleri mehasin zannedip, taklit edip malımızı harap ettiler. Ve dini rüşvet verip dünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip seyriyatı hasenatına raciî gelmekle, beşer iki harb-i umumî ile iki dehşetli tokat yiyip o günahkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşallah, istikbaldeki İslâmiyetin kuvvetiyle medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

Evet, Avrupa'nın medeniyeti fazilet ve hüda üstüne tesis edilmediğinden, belki heves ve hevâ, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyriyatı hasenatına galebe edip ihtilâlcî komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle, Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

Acaba istikbale karşı ehl-i iman ve İslâm için böyle maddî ve mânevî terakkiyata vesile ve kuvvetli, sarsılmaz esbab varken ve demiryolu gibi istikbal saadetine yol açıldığı halde, nasıl meys olup ye'se düşünüyorsunuz ve âlem-i İslâmın kuvve-i mânevîyesini de kırılıyorsunuz? Ve yeis ve ümitsizlikle zannediyorsunuz ki, "Dünya herkese ve ecnebilere terakki dünyasıdır. Fakat, yalnız biçare ehl-i İslâm için tedennî dünyası oldu" diye pek yanlış bir hatâyâ düşünüyorsunuz.

Mâdem meylülistikmal (tekâmül meyli) kâinatta fitrat-ı beşeriyede fitraten derc edilmiş. Elbette, beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyâmet kopmazsa, istikbalde hak ve hakikat, âlem-i İslâmda nev-i beşerin eski hatîatına kefaret olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek inşaallah.

Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakim üzerine hareket etmiyor ki, mebdede ve müntehâsı birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazan terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazan tedennî içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. Hakikat-i İslâmiyenin güneşiyle, sulh-u umumî dairesinde hakikî medeniyeti görmeyi rahmet-i İlâhiyeden bekleyebilirsiniz.

Hutbe-i Şamiye, s. 41-43.

İkinci Sual: Sen eskide şarktaki bedevî aşîrde seyahat ettiğin vakit onları medeniyet ve terakkiyâta çok teşvik ediyordun. Neden kırk seneye yakındır medeniyet-i hâzıradan "mimsiz" diyerek hayât-ı içtimâiyeden çekildin, inzivâyâ sokuldun? Elcevap: Medeniyet-i hâzıra-i Garbiye, semâvî kânun-u esâsîlere muhâlif olarak hareket ettiği için seyriyatı hasenâtına; hatâları, zarar-

lari fâidelerine râcîh geldi. Medeniyetteki maksud-u hakikî olan istirahat-i umumiye ve saadet-i hayât-ı dünyevîye bozuldu. İktisat, kanaat yerine, israf ve sefâhet; ve sa'y ve hizmet yerine, tembellik ve istirahat meyli galebe çaldığından biçâre beşeri hem gâyet fakir, hem gâyet tembel eyledi. Semâvî Kur'an'ın kânun-u esâsîsi;

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ۗ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

fermân-ı esâsîsi ile beşerin saadet-i hayâtiyesi iktisat ve sa'ye gayrette olduğunu ve onunla beşerin havas, avâm tabakası birbiriyle barışabilir diye Risâle-i Nur bu esâsi izâhına binâen kısa bir iki nükte söyleyeceğim.

Birincisi: Bedevilikte beşer, üç-dört şeye muhtaç oluyordu. O üç-dört hâcâtını tedârik etmeyen, on adette ancak ikisi idi. Şimdiki Garp medeniyet-i zâlîme-i hâzırası, sû-i istimâlât ve isrâfât ve hevesâtı tehyic ve havâyic-i gayr-ı zarûriyeyi, zarûri hâcâtlar hükmüne getirip; görenek ve tiryâkilik cihetiyle şimdiki o medenî insanın tam muhtaç olduğu dört hâcâtı yerine yirmi şeye bu zamanda muhtaç oluyor. O yirmi hâcâtı tam helâl bir tarzda. tedârik edecek, yirmiden ancak ikisi olabilir. On sekizi muhtaç hükmünde kalır.

Demek, bu medeniyet-i hâzıra, insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevk etmiş. Biçâre avâm ve havas tabakasını dâimâ mübârezeye teşvik etmiş.

Kur'an'ın kânun-u esâsîsi olan vücûb-u zekât ve hurnet-i ribâ vâsıtasıyla avâmın havasa karşı itaatını ve havasın avâma karşı şefkatini temin eden o kudsî kânunu bırakıp burjuvaları zulme, fukaraları isyâna sevk etmeye mecbur etmiş. İstirâhat-ı beşeriyeyi zîr ü zeber etti.

İkinci Nükte: Bu medeniyet-i hâzıranın hârikaları beşere birer nîmet-i Rabbâniye olmasından, hakikî bir şükür ve menfaat beşerde istimâlî iktizâ ettiği halde, şimdi görüyoruz ki, ehemmiyetli bir kısım insanı tembelliğe ve sefâhete sevk ve sa'y ve çalışmayı bırakıp istirahat içinde hevesâtı dinlemek meylini verdiği için sa'yin şevkini kırıyor. Ve kanaatsızlık ve iktisatsızlık yolu ile sefâhete, israfa, zulme, harama sevk ediyor. Meselâ: Risâle-i Nurdaki Nur Anahtarının dediği gibi, radyo büyük bir nîmet iken, maslâhat-ı beşeriyeye sarf edilmek ile bir mânevî şükür iktizâ ettiği halde; beşte dördü hevesâta, lüzumsuz malâyânî şeylere sarf edildiğinden tembelliği radyo dinlemekle heveslenmeye sevk edip sa'yin şevkini kırıyor. Vazife-i hakikiyesini bırakıyor. Hattâ, çok menfaatli olan bir kısım hârika vesâit, sa'y ve amel ve hakikî maslahat, ihtiyâcât-ı beşeriyeye istimâl lâzım gelirken-ben kendim gördüm-ondan biri ikisi zarûri ihtiyâcâta sarf edilmeye mukâbil, ondan sekizi keyif, hevesat, tenezzüh, tembelliğe mecbur ediyor. Bu iki cüz'î misâle binler misaller var.

Elhâsıl: Medeniyet-i Garbiye-i hâzıra, semâvî dinleri tam, dinlemediği için, beşeri hem fakir edip ihtiyâcâtı ziyâdeleştirmiş; iktisat ve kanaat esâsını bozup israf ve hırs ve tama'ı ziyâdeleştirmeye, zulüm ve harama yol açmış. Hem beşeri vesâit-i sefâhete teşvik etmekle; o biçâre beşeri tam tembelliğe atmış. Sa'y ve amelin şevkini kırıyor. Hevesâta, sefâhete sevk edip ömrünü fâidesiz zâyî ediyor. Hem o muhtaç ve tembelleşmiş beşeri, hasta etmiş. Sû-i istimâl ve isrâfât ile yüz nevi hastalığın sirâyetine, intişârına vesile olmuş. Hem üç şiddetli ihtiyaç ve meyli-i sefâhet ve ölümü her vakit hatıra getiren kesretli hûstalıklar ve dinsizlik cereyanlarının o medeniyetin içlerine yayılması ile intibâha gelip uyanmış beşerin gözü önünde ölümü idâm-ı ebedî sûretinde gösterip, her vakit beşeri tehdit ediyor. Bir nevi Cehennem azâbı veriyor. İşte bu dehşet-

Bu medeniyet-i hâzıra, insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevk etmiş. Biçâre avâm ve havas tabakasını dâimâ mübârezeye teşvik etmiş.

*Bu medeniyet-i
hazıra, beşerin
yüzde seksenini
meşakkate,
şekavete atmış;
onunu mümevveh
saadete çıkarmış;
diğer onu da,
beyne beyne
bırakmış. Saadet
odur ki, külle,
ya eksere saadet
ola. Bu ise, ekall-i
kalilindir ki, nev-i
beşere rahmet
olan Kur'ân,
ancak umumun,
lâakal ekseriyetin
saadetini
tazammun eden
bir medeniyeti
kabul eder.*

li musibet-i beşeriyeye karşı Kur'ân-ı Hakîmin dört yüz milyon talebesinin intibâhıyla ve içinde semâvî, kudsi kânun-u esâsîleriyle, bin üç yüz sene evvel gösterdiği gibi yine bu dört yüz milyonun kendi kudsi esâsî kânunlarıyla beşerin bu üç dehşetli yarasını tedâvi etmesini; ve eğer yakında kıyâmet kopmazsa, beşerin hem saadet-i hayât-ı dünyeviyesini, hem saadet-i hayât-ı uhreviyesini kazandıracığını; ve ölümü idâm-ı ebediden çıkarıp âlem-i nura bir terhis tezkeresi göstermesini ve ondan çıkan medeniyetin mehâsini seyyiâtına tam galebe edeceğini; ve şimdiye kadar olduğu gibi, dinin bir kısmını, medeniyetin bir kısmını kazanmak için rüşvet vermek değil, belki medeniyeti ona, o semâvî kânunlara bir hizmetkâr, bir yardımcı edeceğini, Kurân-ı Mu'cizü'l-Beyânın işârât ve rumuzundan anlaşıldığı gibi, Rahmet-i İlâhiyeden şimdiki uyanmış beşer bekliyor, yalvarıyor, arıyor.

Hutbe-i Şamiye, s. 155-159

“Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecir olmak da istemez. Galip olsaydık, hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı müstebidaneye, belki daha şedidâne kapılacak idik. Halbuki o cereyan hem zalimâne, hem tabiat-ı âlem-i İslâm'a münâfi, hem ehl-i imânın ekseriyet-i mutlakasının menfaatine mübayin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsaydık, âlem-i İslâm'ı fitratına, tabiatına muhalif bir yola sürükleyecektik. Şu medeniyet-i habise ki, biz ondan yalnız zarar gördük. Ve nazar-ı şeriatı merdud ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden, maslahat-ı beşer fetvasıyla mensuh ve intibah-ı beşerle mahkûm-u inkıraz, sefih, mütemerrid, gaddar, mânen vahşî bir medeniyetin himayesini Asya'da deruhte edecektik.”

Meclisten biri dedi: “Neden şeriat şu medeniyeti reddeder?”

Dedim: “Çünkü, beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir. Nokta-i istinad-ı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür. Hedef-i kastı menfaatır. O ise, şe'ni tezahumdur. Hayatta düsturu, cidaldır. O ise, şe'ni tenazudur. Kitleler mabeynindeki rabitası, âhari yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe'ni böyle müthiş tesadümdür. Cazibedar hizmeti, hevâ ve hevesi teşci ve arzularını tatmin ve metalibini teshildir. O heva ise, şe'ni insanıyeti derece-i melekiyeden, dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i mânevîsine sebep olmaktır. Bu medenilerden çoğu, eğer içi dışına çevrilse, kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir.

“İşte, onun için bu medeniyet-i hazıra, beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekavete atmış; onunu mümevveh saadete çıkarmış; diğer onu da, beyne beyne bırakmış. Saadet odur ki, külle, ya eksere saadet ola. Bu ise, ekall-i kalilindir ki, nev-i beşere rahmet olan Kur'ân, ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.

“Hem serbest hevânın tahakkümüyle, havâic-i gayr-ı zaruriye havâic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir. Bedavette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafâ kâfi gelmediğinden, hileye, harama sevk etmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel, ferdi, şahsı fakir ahlâksız etmiştir. Kurun-u ülânın mecmu vahşetini, bu medeniyet bir defada kustu!

“Âlem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkâfi ve soğuk davranması ve kabulde ıztırabı câ-yı dikkattir. Zira istîğna ve istiklâliyet hassasıyla mümtaz olan şeriatteki İlâhî hidayet, Roma felsefesinin dehâsıyla aşılılmaz, imtizaç

etmez, bel' olunmaz, tâbi olmaz.

"Bir asıldan tev'em olarak neşet eden eski Roma ve Yunan iki dehâları, su ve yağ gibi mürur-u a'sâr ve medeniyet ve Hıristiyanlığın temzicine çalıştığı halde, yine istiklâllerini muhafaza, âdetâ tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar tev'em ve esbab-ı temzic varken imtizac olunmazsa, şeriatın ruhu olan nur-u hidayet, o muzlim medeniyetin esası olan Roma dehâsıyla hiçbir vakit mezc olunmaz, bel' olunmaz."

Dediler: "Şeriat-ı garrâdaki medeniyet nasıldır?"

Dedim: "Şeriat-ı Ahmediye'nin (a.s.m.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise ki, medeniyet-i hazıranın inkişândan inkişaf edecektir. Onun menfi esasları yerine, müspet esaslar vaz' eder.

"İşte nokta-i istinad, kuvvete bedel hakıdır ki, şe'ni adalet ve tevazüdüdür. Hedef de, menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecazüptür. Cihetü'l-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine, rabîta-i dinî, vatânî, sınıftır ki, şe'ni samimî uhuvvet ve müsâlemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedâfüdür. Hayatta düsturu, cidal yerine düstur-u teavündür ki, şe'ni ittihad ve tesanüttür. Hevâ yerine hüdâdır ki, şe'ni insaniyeten terakkî ve ruhen tekâmüldür. Hevâyı tahdit eder; nefsin hevesat-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.

"Demek, biz mağlûbiyetle ikinci cereyana takıldık ki, mazlumların ve cumhurun cereyanıdır. Başkalarından yüzde seksen fakir ve mazlumsa, İslâm'dan doksan, belki doksan beştir.

"Âlem-i İslâm şu ikinci cereyana karşı lâkayt veya muarız kalmakla hem istinatsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilâsıyla istihaleye mâruz kalmaktan ise, âkılâne davranıp onu İslâmî bir tarza çevirip, kendine hâdim kılmaktır. Zira düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Nasıl ki, düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

"Şu iki cereyan birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan; birincisi dese "Öl," diğeri diyecek "Diril." Birinin menfaati zarar, ihtilâf, tedennî, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi; ötekinin menfaati dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarure iktiza eder.

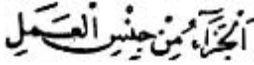
"Şark husumeti, İslâm inkişafını boğuyordu; zâil oldu ve olmalı. Garp husumeti, İslâm'ın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir; bâki kalmalı."

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti.

Dediler: "Evet, ümitvar olunuz. Şu istikbal inkılâbı içinde, en yüksek gür sada İslâm'ın sadası olacaktır!"

Tekrar biri sordu: "Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddemesidir. Hangi fiilinizle kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti? Musibet-i âmme ekseriyetin hatâsına terettüp eder. Hazırda mükâfatınız nedir?"

Dedim: "Mukaddemesi üç mühim erkân-ı İslâmiyedeki ihmalimizdir: salât, savm, zekât. "Zira, yirmi dört saatten yalnız bir saati, beş namaz için Hâlık Teâlâ bizden istedi. Tembellik ettik; beş sene yirmi dört saat talim, meşakkat, tahrikle bir nevi namaz kıldırdı. Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdı; kefareten beş sene oruç tutturdu. Ondan, kırktan yalnız biri, ihsan ettiği maldan zekât istedi. Buhl ettik, zulmettik, O da bizden

müterakim zekâtı aldı.

"Şeriat-ı
Ahmediye'nin
(a.s.m.)
tazammun ettiği
ve emrettiği
medeniyet ise
ki, medeniyet-i
hazıranın
inkişândan
inkişaf edecektir.
Onun menfi
esasları yerine,
müspet esaslar
vaz' eder.

Şu zamanın
medenî
engizisyonu
müthiş bir
vesileyle, bazı
ezhanı telkih
ile, bir kısım
nâmeşru evlâdını
vücuda getirip,
İslâmiyet'e
karşı kinini ve
hiss-i intikamını
icra eder.
Diyansızlığe
veya laubaliliğe
veya
Hristiyanlığa
temayüle veya
İslâmiyet'ten
şüpheyle
soğutmaya bir
kapı açmak ister.

“Mükâfat-ı hâzıramız ise: Fâsık, günahkâr bir milletten, humsu olan dört milyonu velâyet derecesine çıkardı; gazilik, şehadetlik verdi. Müşterek hatâdan neşet eden müşterek musibet, mâzî günahını sildi.”

Yine biri dedi: “Bir âmir, hatayla felâkete atmışsa?” Dedim: “Musibetze-
de mükâfat ister. Ya âmir-i hatâdarın hasenatı verilecektir; o ise hiç hükmünde.
Veya hazine-i gayp verecektir. Hazine-i gaybda böyle işlerdeki mükâfatı ise,
derece-i şehadet ve gaziliktir.”

Baktım, meclis istihsan etti. Heyecanımdan uyandım. Terli, elpençe ya-
takta oturmuş, kendimi buldum. O gece böyle geçti.

Aynı gün, pür-ümit, başka ve dünyevî bir meclise gittim. Dünyevîler
dediler:

“Neden geldin geleli siyasete karışmıyorsun?”

Dedim: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ**

“Evet, İstanbul siyaseti, İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır. Fikri he-
zeyanlaştırır. Biz müteharrik-i bizzat değiliz, bilvasıta müteharrikiz. Avrupa
üflüyor, biz burada oynuyoruz. O tenvim ile telkin eder, biz kendimizden hayal
edip, asam mânâ tahribimizde eser-i telkini icra ederiz.

“Madem ki menba Avrupa'dadır. Gelen cereyan ya menfi veya
müspettir. Menfiye kapılan harf gibi: **دَلَّ عَلَى مَعْنَى فِي تَفْسِيرِ غَيْرِهِ** ³ yahut

لَا يَدُلُّ عَلَى مَعْنَى فِي نَفْسِهِ ⁴ tarif edilir. Demek bütün harekâtı, bizzat hariç
hesabına geçer. Çünkü iradesi hükümsüzdür. Hulûs-u niyeti fayda vermez. Ba-
husus, menfi iki cihet-i zaafı hariç cereyanın kuvvetine bir âlet-i laya'kul olur.

“Diğer müspet cereyan ise ki, dahilden muvafık şeklini giyer. İsim gibi
دَلَّ عَلَى مَعْنَى فِي نَفْسِهِ ⁵dir. Hareketi kendinedir. Tebai haricedir. Lâzım-ı mez-
hep, mezhep olmadığından, belki muahez değil. Bahusus iki cihetle kuvveti,
hariç cereyanın müspet ve zaafına inzımam etse, harici kendine âlet-i lâyeş'ur
edebilir.”

Sünubat, s. 57-65.

Şu zamanın medenî engizisyonu müthiş bir vesileyle, bazı ezhanı telkih
ile, bir kısım nâmeşru evlâdını vücuda getirip, İslâmiyet'e karşı kinini ve hiss-i
intikamını icra eder. Diyanetsizliğe veya laubaliliğeye veya Hristiyanlığa temayüle
veya İslâmiyet'ten şüpheyle soğutmaya bir kapı açmak ister.

İşte o desise şudur: “Ey Müslüman, bak nerede bir müslim varsa binnis-
be fakir, gafıl, bedevîdir. Nerede Hristiyan varsa, bir derece medenî, müteneb-
bih ehl-i servettir, demek...” İlä âhir.

Ben de derim ki:

Ey Müslüman! Biri maddî, biri mânevî, Avrupa rüçhanının iki sebe-
binin şu netice-i müthişiyile, o neticenin tesir-i muharribanesine karşı, mev-
cudiyetimizin hâmesi olan İslâmiyet'ten elini gevşetme, dört elle sarıl. Yoksa
mahvolursun!

Evet, biz aşağıya iniyoruz, onlar yukarıya çıkıyor. Bunun iki sebebi var-
dır. Biri maddî, biri mânevîdir.

Birinci Sebep: Umum Hristiyanın kilisesi ve mâden-i hayatı olan
Avrupa'nın vaziyet-i fitriyesidir. Zira dardır, güzeldir, demir madenidir, girintili

çıkıntılıdır. Deniz ve enharı bağırsaklarıdır, bâridir.

Evet, Avrupa küre-i zeminin hums-u öşrü iken, nev-i beşerin bir rub'unu letafet-i fitriyesiyle kendine çekmiş. Hikmeten sabittir ki, efrad-ı kesirenin içtimâi, ihtiyacı intaç eder. Görenek gibi çok esbapla tekessür eden hâcât, zeminin kuvve-i nâbitesine sığışmaz. İşte şu noktadan ihtiyaç, san'ata ve merak ilme ve sıkıntı vesait-i sefâhete hocalık edip tâlime başlarlar.

Evet, fikr-i san'at, meyl-i mârifet, kesretten çıkar. Avrupa'nın darlığı ve deniz ve enharı olan vesait-i tabiiye-i münakale içinde dolaşması sebebiyle, te-arüf ticareti, teavün iştirak-i mesaiyi intaç ettikleri gibi, temas dahi telâhuk-u efkârı, rekabet de müsâbakatı tevhit ederler. Ve bütün sanayiinin mâderi olan demir madeni, kesretle içinde bulunduğundan, o demir, medeniyetlerine öyle bir silâh-ı kuvvet vermiştir ki, dünyanın bütün enkaz-ı medeniyetlerini gasp ve garat edip gayet ağır bastı, mizan-ı zeminin muvazenetini bozdu.

Hem de her şeyi geç almak, geç bırakmak şanından olan burudet-i mutedilâne, sa'ylerine sebat ve metanet verip, medeniyetlerini idame etmiştir. Hem de ilme istinatla devletlerinin teşekkülü, müteakıl kuvvetlerinin tesadümü, gaddarane istibdatlarının iz'âcâtı, engizisyonane taassuplarının aksülâmel yapan tazyikatı, mütevazi unsurlarının rekabetle müsabakatı, Avrupalıların istidatlarını inkişaf ettirip, mezâyâ ve fikr-i milliyeti uyandırdı.

İkinci Sebep: Nokta-i istinatır. Evet herbir Hıristiyan başını kaldırıp, müteselsil ve mütedahil maksatların birine el atsa, arkasına bakar ki, istinat edecek, kuvve-i mâneviyesine daima imdat edip hayat verecek, gayet kavî bir nokta-i istinat görür. Hattâ en ağır ve büyük işlere karşı mübarezeye kendinde kuvvet bulur.

İşte, o nokta-i istinat, her taraftan ellerini uzatan dindaşlarının uruk-u hayatına kuvvet vermeye ve İslâmların en can alacak damarlarını kesmeye her vakit âmade ve dessor, medenî engizisyon taassubuyla, maddiyunun dinsizliğiyle yoğrulmuş ve medeniyetlerinin galebesiyle mest-i gurur olmuş bir müsellâh kitlenin kışlası veya büyük bir kilisesi olan Avrupa'nın medeniyetidir.

Görülüyor mu ki, en hürriyetperver maskesini takan, (İ.G.) elini uzatıp arıyor. Nerede Hıristiyan bulsa hayat veriyor. İşte Habeş, Sudan. İşte Tayyar, Artuşî. İşte Lübnan, Huran. İşte Malsor ve Arnavut. İşte Kürt ve Ermeni, Türk ve Rum, ilâ âhir... Elhasil: Onları canlandıran emeldir ve bizi öldüren yeistir. Meşhurdur ki, biri demiş: "Eğer bir nokta-i istinat bulsam, küre-i zemini yerinden oynatırım." Bu faraziyede acip bir nokta vardır. Demek, bu küçük insan, nokta-i istinat bulsa, küre gibi büyük işleri çevirebilir.

Ey ehl-i İslâm! İşte, küre-i zemin gibi ağır ve âlem-i İslâmiyete çökmüş olan mesâib ve devâhiye karşı nokta-i istinadınız, muhabbetle ittihadı, mârifetle imtizac-ı efkârı, uhuvvetle teavünü emreden nokta-i İslâmiyet'tir.

Bak, âlem-i İslâm'ın şu büyük dairenin nokta-i uzmâsından tut, tâ en küçük dairenin-meselâ medrese talebelerinin-birer ukde-i hayatiyesi vardır. Heyet-i içtimaiyenin efrad ve revabıtı birbirine istinadı gibi, o ukdeler dahi birbirine merbut, müteselsilen o nokta-i uzmâyâ müstenittir. Demek, bütün o ukde-i hayatiyelerini boğmak değil, belki tenebbüh ve neşvünema vermekle İslâm tenebbüh edip, terakkiye başlayabilir.

Yoksa, biri Avrupa'nın mehasinini mesâvimizle ve telâhuk-u efkârın se-meratını bizim bir şahsın semere-i sa'yi ile, insafsızca, aldatici cerbezeyle muvazene etmekle, Hıristiyanlığın malı olmayan medeniyeti ona mal etmek, İslâmiyetin düşmanı olan tedenniyi ona dost göstermek, feleğin ters dönmesine delildir.

*Ey ehl-i İslâm!
İşte, küre-i zemin
gibi ağır ve âlem-i
İslâmiyete çökmüş
olan mesâib
ve devâhiye
karşı nokta-i
istinadınız,
muhabbetle
ittihadı, mârifetle
imtizac-ı efkârı,
uhuvvetle
teavünü
emreden nokta-i
İslâmiyet'tir.*

Mutaassıplara
hücum eden
Avrupa'nın
kâselisleri, herbiri
yüz mutaassıp
kadar meslek-i
sakîmde
mütaassıptır.
Bunlardan birisi
Shakespeare
medhinde ettiği
ifratı, şayet bir
hoca o ifratı Şeyh
Geylânî medhinde
etseydi, tekfir
olunacaktı.
Heyhat! Bunların
neresinde millete
muhabbet ve
millet için
hamiyet?

Avrupa'ya şedit bir meftuniyet ve milletine karşı amik bir nefret hissiyle, kendini Avrupa'nın veled-i nâmeşruu gösterdiği gibi, fikr-i ihtilâl ve meyl-i tahrip ve aldatıcı cerbezene neticesi olan hicv-i âsiyane, müfteriyane, namus-şikenane ile, kendi firavniyetini ve zımnen medih ve gururietini ve bilmediği halde İslâma düşmanlığını göstermekle beraber, fir'avniyet, enaniyet, gurur hükmüyle, milletine karşı şer'an, aklen, hikmeten mükellef olduğu hiss-i şefkat yerine hiss-i tahkir, meyl-i incizab yerine meyl-i nefret, meylân-ı muhabbet yerine irade-i istihfaf, temayül-ü ihtiram yerine meylân-ı teşhil, arzu-yu merhamet yerine arzu-yu taazzum, seciye-i fedakâri yerine temayül-ü inifrâdı ikame edip, hamiyetsizliğini, asılsızlığını gösterdiğinden, nazar-ı hakikatte öyle bir cânî ve menfur olur ki, meselâ, birisi Paris'te, sefâhet âleminde bir âlüfte madamın kametinde istihsan ettiği bir libası, camide muhterem bir hocaya giydirmeye çalışmak gibi bir hareket-i ahmakane ve cânıyanede bulunur. Zira hamiyet ise, muhabbet, hürmet, merhametin netice-i zarurıyesidir. Onsuz olmaz ve illâ yalandır, sahtekârlıktır. Nefret, hamiyetin zıddıdır.

Mutaassıplara hücum eden Avrupa'nın kâselisleri, herbiri yüz mutaassıp kadar meslek-i sakîmde mütaassıptır. Bunlardan birisi Shakespeare medhinde ettiği ifratı, şayet bir hoca o ifratı Şeyh Geylânî medhinde etseydi, tekfir olunacaktı.

Heyhat! Bunların neresinde millete muhabbet ve millet için hamiyet?

Esefâ! Heyet-i içtimaiyeyi faaliyet ve harekete götüren çok ukde-i hayatiyelerden, bizde inkişafa başlayan yalnız fikr-i edebiyat, bahusus şâirâne, müfritâne, edepşikenâne, hodpesendâne olan fikr-i hiciv ve arzu-yu tahkirdir.

وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا

⁶ Tedib-i hakikîye karşı edepsizliktir ki, birbirine saldırıyor. Fakat millete ve İslâmiyete karşı olan târizat-ı zımnîyelerini o kâselislerin yüzlerine çarpmakla beraber, onlar birbirine karşı dinsizcesine hiciv ve terzilleri ise, kimbilir belki müstehaktırlar düşünüp, deyip geçmekle iktifa ederiz.

Ben zannedirim ki, bu milletin perişaniyetine, fazla cehaletten ziyade, nur-u kalb ile müterafik olmayan fazla zekâvet-i betrâ tesir etmiştir. Bence en müthiş maraz asabîliktir. Zira Her şeyi haddinden geçirmekle aksülâmel yaptırır.

Sünubat, s. 75-82.

Şu notada, Avrupa fûnunu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fûnun ve medeniyeti o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyade müşkilâta medar olduğundan, bilmecburiye, Yeni Said zihnini silkeleyip, muzahraf felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi ruhunda Avrupa'nın lehinde şehadet eden hissiyât-ı nefsanîyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir. Birisi, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi san'atları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fûnunları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum. Belki, felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş ikinci Avrupa'ya hitap ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fûnun-u nâfiadan başka olan mâlâyânî ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil, ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakım ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, "Beşerin saadeti bu ikisiyledir." Senin bu iki elin kırılın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek!

Ey küfür ve küfrânî dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibettede olmuş ve azâba düşmüş bir adamın, cismiyle zâhîrî bir surette, aldatıcı bir ziynet ve servet içinde bulunmasıyla saadeti mümkün olabilir mi? Ona mesut denilebilir mi? Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden meyus olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisar-ı hayale uğraması sebebiyle, tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tazip ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor. Halbuki, senin şeametinle kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtâa uğrayan ve bütün elemeleri ondan neş'et eden bir biçare insana hangi saadeti temin ediyorsun? Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, ruhu cehennemde azap çeken bir insana mesut denilebilir mi? İşte, sen biçare beşeri böyle baştan çıkardın; yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azap çektiyorsun.

Ey beşerin nefs-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var. Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında biçare, âciz bir adam bulunur. Zalimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar. Bazen da yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak haline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa, hal bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler zalimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları olduğundan, umumî bir matem o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteallim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftar oluyor. Halbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden, o yolda giden iki şeyden birisine mecbur olur: Ya insaniyetten tecerrüt edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin; veyahut kalb ve aklın muktezasını iptal etsin.

Ey sefahet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi birtek gözü taşıyan kör dehân ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin. Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyinden esfel-i sâfilîne atar, hayvânâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten iptal-i his hizmeti gören cazibedar oyuncakların ve uyutucu hevesat ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte, beşere açtığın yol ve verdiğin saadet bu misale benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm hidayetiyle beşere hediye etmiştir, şöyledir:

Görüyoruz ki, o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir sultan-ı âdilün müstakim askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o sultanın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levazımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhîren mahzun oluyorlar; fakat hakikat noktasında, terhisle müferrah olup, sultanın ziyaretine ve padişahın pâyitahtına dönmesi ve padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Ey küfür ve küfrânî dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibettede olmuş ve azâba düşmüş bir adamın, cismiyle zâhîrî bir surette, aldatıcı bir ziynet ve servet içinde bulunmasıyla saadeti mümkün olabilir mi? Ona mesut denilebilir mi?

*Ey ikinci, bozuk
Avrupa! Senin
çürük ve esassız
esaslarının bir
kısmı şunlardır
ki: "En büyük
melekten en küçük
semeğe kadar
herbir zihayat
kendi nefesine
mâliktir ve kendi
zâtı için çalışır
ve kendi lezzeti
için çabalar.
Onun bir hakk-ı
hayatı var. Gaye-i
himmeti ve hedef-i
maksadı yaşamak
ve bekasını
temin etmektir"
diyorsun.*

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. "Silâhını teslim et" diyorlar. Nefer diyor: "Ben padişahın askeriyim, onun hizmetindeyim. Sonra onun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer onun izin ve rızasıyla gelmişseniz, göz ve baş üstüne geldiniz. Emrinizi gösteriniz. Yoksaçekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim sultanımıdır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, mâlikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve sultanımın haysiyetini himaye ve izzetini vikaye için size baş eğmeyeceğim!"

İşte, o ikinci yoldaki medar-ı sürur ve saadet olan binler ahvalden bu hal bir numunedir. Sair ahvâlî sen kıyas et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdat namında, sevinç ve şenlikle bir tahşidat ve sevkiyat-ı askeriye vardır ve vefiyat namında sürur ve mızıkâ ile terhisat-ı askeriye görünüyorlar. İşte, Kur'ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saadetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden hafv eder.

Ey ikinci, bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: "En büyük melekten en küçük semeğe kadar herbir zihayat kendi nefesine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı yaşamak ve bekasını temin etmektir" diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîmin kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisal edilen düstur-u teavünle, nebâtat hayvânâtın imdadına ve hayvânat insanların yardımına koşmasından tezahür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, "Hayat bir cidaldır" diye, ahmakane hükmetmişsin.

Acaba, o düstur-u teavünün cilvesinden olan, zerrât-ı taâmiyenin kemâl-i şevkle beden hücrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdat ve o koşmak, Kerîm bir Rabbin emriyle bir teavündür.

Hem çürük bir esasın, "Her şey kendi nefesine mâliktir" diyorsun. Hiçbir şey kendi nefesine mâlik olmadığına katî bir delil şudur ki:

Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyar noktasında en geniş iradelisi, insandır. Halbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyariyesinden yüz cüz'ünden onun dest-i ihtiyarına verilen ve daire-i iktidarına giren, yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir filin yüz cüz'ünden bir cüz'üne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyarı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa, "Sair hayvânat ve cemâdat kendi kendine mâliktir" diyen, hayvandan daha ziyade hayvan ve cemâdattan daha ziyade câmid ve şuursuz olduğunu ispat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehândır. Yani, harika, menhus zekândır. O kör dehân ile, Her şeyin hâlıkı olan Rabbin unutun, mevhum bir tabiata isnad ettin, âsârını esbaba verdin, o Hâlıkın malını bâtil mâbud olan tâğutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehân nazarında, her zihayat, herbir insan, tek başıyla hadsiz a'dâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyar, zâil lem'a gibi bir şuur, çabuk söner şule gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömürle, o hadsiz a'dâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Halbuki, o biçare zihayatın sermayesi, binler matluplarından birisine

kâfi gelmiyor. Musibete giriftar olduğu zaman, sağır, kör esbabdan başka derdi-
ne derman beklemiyor. وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ⁷ sırrına mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehân, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalb etmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürurla beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hallerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Herbir zihayat, senin şakirtlerin nazarında, zalimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhane-i umumiye. Dünyadaki sadâlar ölümlemlerden, elemelerden gelen vâveylâldır. Senden tam ders alan şakirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibadet eden ve menfaat gördüğü Her şeyi kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir.

Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir.

Hem cebbarıdır. Fakat kalbinde bir nokta-i istinad bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbâr-ı hodfuruştur.

O şakirdin gaye-i himmeti hevesât-ı nefsanîyeyi tatmin ve hamiyet ve fedakârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsinin arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessor. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor, Her şeyi nefsinin feda ediyor.

Amma Kur'an'ın hâlis ve tam şakirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata karşı da ubudiyete tenezzül etmez ve Cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubudiyet yapmaz bir abd-i azizdir.

Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâlden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlihimmettir.

Hem fakirdir. Fakat onun Mâlik-i Kerîmi ona ileride iddihar ettiği mükâfatla bir fakir-i müstağnidir.

Hem zayıftır. Fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin kuvvetine istinad eden bir zaif-i kavîdir ki, Kur'an hakikî bir şakirdine Cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı halde, bu zâil, fâni dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı?

İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla.

Hem felsefe-i sakîmenin şakirtleriyle Kur'an-ı Hakîmin tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedakârlıklarını bununla muvazene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçır, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'an'ın şakirdi ise, semâvat ve arzdaki umum salih ibâdî kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir surette onlara dua eder. Ve saadetleriyle mesut oluyor. Ve ruhunda şedit bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duasında

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ⁸ der. Hem en büyük şey olan Arş ve şemsi mu-sahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve inbisat-ı ruhlarını bundan kıyas et ki: Kur'an, kendi şakirtlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki, doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-i İlâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şakirtlerinin ellerine verir, "Evradlarınızı bununla okuyunuz" der. İşte, Kur'an'ın tilmizlerinden Şah-ı Geylânî, Rufâî, Şâzelî (r.a.) gibi şakirtleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak!

Felsefenin şakirdi,
kendi nefsi için
kardeşinden kaçır,
onun aleyhinde
dâvâ açar.
Kur'an'ın şakirdi
ise, semâvat ve
arzdaki umum
salih ibâdî kendine
kardeş telâkki
ederek, gayet
samimî bir surette
onlara dua eder.
Ve saadetleriyle
mesut oluyor. Ve
ruhunda şedit
bir alâkayı onlara
karşı hisseder.

Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin mâliki Her şeye kadîr, Her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîmdir. O senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor-tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun namıyla çalış ve hesabıyla amel et.

Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarat adetlerini, mahlûkatın aded-i enfâsını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar, Cenâb-ı Hakkı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın mucizâne terbiyesine bak ki, nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gamla başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisat eder ki, koca dünya mevcudatını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve Cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü halde, kendi nefsinin Cenâb-ı Hakkın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor. Nihayet izzet içinde nihayet tevazuu cem ediyor. Felsefe şakirtlerinin buna nispeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyas edebilirsiniz.

İşte, felsefe-i sakîme-i Avrupaiyeden yek-çeşm olan dehâsının yanlış gördüğü hakikatleri, iki cihana bakan, gayb-âşînâ parlak iki gözüyle iki âleme nazar eden, beşer için iki saadete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin mâliki Her şeye kadîr, Her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîmdir. O senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor-tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun namıyla çalış ve hesabıyla amel et. Odur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin takatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi, o Mâlikin esmâsına ve şüânâtına bir mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit, de:

قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَأِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

Yani, “Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer Onun izin ve rızasıyla geldinse, merhaba, safâ geldin. Çünkü, elbette bir vakit Ona döneceğiz ve Onun huzuruna gideceğiz ve Ona müştâkız. Madem herhalde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzâd edecektir. Haydi, ey musibet, o terhis ve o âzâd etmek senin elinle olsun, razıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazifeperverliğimi tecrübe suretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmağlıma izin ve rızası olmazsa, benim takatim yettikçe, emin olmayana, Mâlikimin emanetini teslim etmem” der.

İşte, binden bir numune olarak, dehâ-yı felsefinin ve hüdâ-yı Kur'ânînin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hali, sabıkan beyan edilen tarzla gidiyor. Fakat hidayet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir, gaffetin mertebeleri de muhtelifdir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaffet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezayüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaffet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tâğutlarıyla ve fûnun-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler!

Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız. Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akılla onların sefahet ve bâtlı efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok, yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuursuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz. Çünkü şu surette ittibâmız, milliyetinize karşı bir istihfâftır ve millete bir istihzâdır.

هُدَيْنَا اللَّهُ وَإِنَّا كُفْرًا إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ

İslâmın ve Asya'nın istikbali, uzaktan gayet parlak görünüyor. Çünkü Asya'nın hâkim-i evvel ve âhiri olan İslâmiyetin galebesi için dört-beş mukavemetsüz kuvvetler ittifak ve itihad etmektedirler.

Birinci kuvvet: Maarif ve medeniyetle mücehhez olan İslâmiyetin kuvvet-i hakikiyesidir.

İkincisi: Tekemmül-ü mebâdî ve vesaitle mücehhez olan ihtiyac-ı şedit-dir.

Üçüncüsü: Asya'yı gayet sefalette, başka yerleri nihayet refahette görmekten neş'et eden tenebbüh-ü tâm ve teyakkuz-u kâmile mücehhez olan gıpta ve rekabet ve kîn-i muzmerdir.

Dördüncüsü: Ehl-i tevhidin düsturu olan tevhid-i kelime; ve zeminin hasiyeti olan itidal ve tâdil-i mizaç; ve zamanın ziyası olan tenevvür-ü ezhan; ve medeniyetin kanunu olan telâhuk-u efkâr; ve bedeviyetin lâzımı olan selâmet-i fitrat; ve zaruretın semeresi olan hafiflik ve cüret-i teşebbüsle mücehhez olan istidad-ı fitridir.

Beşincisi: Bu zamanda maddeten terakkiye mütevakkıf olan i'lâ-yı kelime-tullah, İslâmiyetin emriyle ve zamanın ilcââtıyla ve fakr-ı şeditin icbarıyla ve her arzuyu öldüren ye'sin ölmesiyle hayat bulan ümitle mücehhez olan arzu-yu medeniyet ve meyl-i teceddüttür. Ve bu kuvvetlere yardım etmek için ecanib içine ihtilâl veren ve medeniyetleri ihtiyarlandıran mesâvi-i medeniyetin mehasinine galebesidir. Ve sa'yın sefahete adem-i kifayetidir. Bunun iki sebebi vardır:

Birincisi: Din ve fazileti düstur-u medeniyet etmemeklikten neş'et eden müsaade-i sefahet ve muvafakat-i şehvet-i nefistir. İkincisi: Hubbüşşehevât ve diyanetsizliğin neticesi olan merhametsizlikten neş'et eden maişetteki müthiş müsavatsızlıktır.

Evet, şu diyanetsizlik Avrupa medeniyetinin içyüzünü öyle karıştırmış ki, o kadar firak-ı fesadiyeyi ve ihtilâliyeiyi tevlid etmiş. Faraza hablü'l-metin-i İslâmiye ve sedd-i Zülkarneyn gibi şeriat-ı garrânın hakikatine iltica ve tahassun edilmezse, bu firak-ı fesadiye, onların âlem-i medeniyetlerini zir ü zeber edeceklerdir. Nasıl ki şimdiden tehdit ediyorlar.

Acaba hakikat-i İslâmiyenin binler mesailinden yalnız zekât meselesi düstur-u medeniyet ve muavenet olursa, bu belâya ve yılanın yuvası olan maişetteki müthiş müsavatsızlığa devâ-i şâfi olmayacak mıdır? Evet, en mükemmel ve bozulmaz bir deva olacaktır.

Eğer denilse: "Şimdiye kadar Avrupa'yı galip ettiren sebep, bundan sonra neden etmesin?"

Cevap: Bu kitabın mukaddemesini mütalâa et. Sonra buna da dikkat et: Sebeb-i terakkisi, herşeyi geç almak ve geç de bırakmak ve metanet etmek şe'ninde olan burudet-i memleket; ve mekân ve meskenin darlığı; ve sakinlerin kesretinden neş'et eden fikr-i mârifet ve arzu-yu san'at; ve deniz ve maden ve sair vesaitin müsaadesiyle hasıl olan teavün ve telâhuk idi. Fakat şimdi tekemmül-ü vesait-i nakliye ile, âlem bir şehri vahid hükmüne geçtiği gibi, matbuat ve telgraf gibi vesait-i muhabere ve müdavele ile, ehl-i dünya, bir meclisin ehli hükmündedir. Velhasıl, onların yükleri ağır, bizimki hafif olduğundan, yetişip geçecekçiz-eğzer tevfik refik olsa.

Muhakemat, 37-38

*Din ve fazileti
düstur-u
medeniyet
etmemeklikten
neş'et eden
müsaade-i sefahet
ve muvafakat-i
şehvet-i nefistir.
İkincisi:
Hubbüşşehevât
ve diyanetsizliğin
neticesi olan
merhametsizlikten
neş'et eden
maişetteki müthiş
müsavatsızlıktır.*